

3. Aventură la izvoare

„Goana după izvoare” — așa numea Perpessicius pasiunea de a căuta cu fervoare și de a afla, cu orice preț, originea, momentul sau locul genetic al unei anumite opere poetice în realizări poetice străine, ce au precedat-o. Cu orice preț: chiar cu prețul erorilor, și mai ales cu prețul unor concluzii minate, în fondul lor, tocmai de pripa prezumțioasă cu care eroarea (până a nu fi ea însăși descoperită) se lasă proclamată descoperire. Cercetările comparatiste sînt prin excelență animate de impulsul excursiilor ori sondajelor destinate a da de izvoare — mai vădite, mai subterane — și se bucură de „descoperiri”. Uneori, pentru a anula, cu o paternitate reală, originalitatea operei examinate; alteori, pentru a descifra, prin mijlocirea surselor, fie continuități, afinități, contaminări stilistice, tematice, expresive, tehnice etc., fie aria de răspîndire, în spațiu și în timp, a unei viziuni sau a unui motiv, dinamica circulației lor, forța lor de atracție, de radiație, de penetrație, de dăinuire; fie — mai particular — stimulii formativi ai unei creații sau cariere poetice.

Nu știu, la noi, poet, pe care contemporanii, și mai cu seamă posteritatea lui, să-l fi hăituit mai mult, pînă la forme chinuitoare, cu atare pasiune **izvoristă**, decît poetul între poeți care a fost — și rămîne — Eminescu. Aș zice că, pe măsura în care prețuirea lui a crescut în cugetul celor ce s-au apropiat de el mai cu nedezmințită iubire, pentru ceea ce e autentic și unic în opera lui, a crescut și „goana după izvoarele” zestrei și gândirii — personalității lui creatoare; de la cele ce țin, mai confuz, mai limpede, de sfera influențelor, reminiscențelor, „ecourilor”, la cele ce ating însăși structura, substanța constitutivă, elementele forței sale de incitare și înfiorare. Contribuțiile de acest soi la cunoașterea, cît mai în amănunt și cît mai în profunzime, a poeziei lui, strînse laolaltă, ne pun în fața unui imens, inepuizabil, de neistovite surprize depozit de inspirații „preluate”. Ceea ce, evident, poate să-l dimensioneze pe E-

minescu din perspectiva culturii universale asumate; dar ceea ce, deopotrivă, măcar că peste voința celor ce-l cercetează și măcar că numai pentru o clipă, duce inevitabil la o distanțare de poet, de ceea ce a fost — și este — el însuși, în raport cu înaintașii la izvorul cărora, efectiv sau numai pretins, s-a adăpat. „**Ne-ndurații ochi de gheață**” sînt realmente de gheață, cîtă vreme ei stăruie în a reface drumul poetului, pentru a afla — pe urmele lăsate, sau numai bănuite, sau în lipsa oricăror urme — acel îndurerat „unde”, în apele, zăcămintele, luminile ori cețurile căreia el și-a găsit, pentru ale sale „**proprii patimi**” și pentru viața-i proprie, „**cuvîntul ce exprimă adevărul**”...

N-am fost invrednicit nici cu harul, nici cu ambiția, nici, de aceea, cu vreo instrumentație caracteristică — profesională? — a unui „izvorist”. M-a interesat prea puțin, în sonetul **Veneției**, dincoace de caratul aurului eminescian, sterilită unui, poate merituos dar mie total indiferent, Cerrî. N-am citit niciodată **La steaua** cu gîndul la nu știu ce conferință științifică a lui **Maior** sau ori la **Gottfried Keller** sau la îndelunga și aprinsa ceartă privitoare la **adevărata sursă a poemului**. Poetul a mărturisit, fără a fi îmboldit de nimeni, proveniența **Lucaefărului**; dar **Lucaefărul** este de neconceput fără Eminescu, orice izvor, oricîte aluviuni din alte ape s-ar recunoaște în chimia și în psihismul ce-l singularizează. Înșir vorbe de mult răsuflăte. Totuși, îmi dau seama, pe de altă parte, că izvoarele (spre care au urcat, deliberat sau numai minăți de un spirit sensibil la analogii revelatoare, mai toți analiștii și exegeții lui Eminescu — de la detractorii contemporani lui ca, bunăoară, „homunculul” Florescu, pînă la glasul unanim de totală cinstitire al urmașilor, pînă în zilele noastre) nu sînt doar niște etape științifice legitimate (atît pe cît istoria, estetica, stilistica, critica artistică etc. își pot atribui rigorele și mîndriile științei); izvoarele sînt, pe această linie, mi se pare, și niște i-

rezistibile ispite. Și, ca orice ispită, ele conțin fĂgĂduiala ambiguĂ a unei aventuri — a riscului, cumpĂnind Ăntre așteptarea satisfacției și teama de eșec. Cu ĂtĂt mai irezistibilĂ apare ispita cĂnd ea te ĂnfĂmpinĂ, ca sĂ zic Ășu, pe nepusĂ masĂ ; cĂnd prezența izvorului te izbește — te ĂncĂlzește și te urmĂrește — ca o dragoste iscatĂ prin **coup de foudre**...

Cu ce sentiment de tresĂltare „descoperisem” la lectura **Invitației** care deschide Ăn **Divanul est-vestic**, „Cartea SuleikĂi”, corespondențe, Ănrudiri, contiguitĂti — ba, la o adicĂ, Ăi Ămprumuturi — Ăn **Glossa** lui Eminescu ! Corespundea prozodic, corespundea armonic („Heut' ist heute, morgen, morgen / Und was folgt und was vergangen / Reilst nicht hin und bleibt nicht langem...”) : „Azi e azi și mĂine, mĂine / ce urmeazĂ și ce trece / nu te-mbie, nu-ți ajunge...”. Aducea cu unele porniri tematice, cu dispoziția și predispoziția spiritualĂ, filozoficĂ... Socoteam cĂ cercetarea istoricĂ și filologicĂ Ăși spusese cuvĂntul, rĂmĂnĂnd la modelele contelui von Platen și ale lui Schlegel, și la lĂmuririle date de Lessing privind arhitectonica gazelului și glossei (toate puse Ăn prim-plan de G. CĂlinescu) ; apoi, la Ănruierea schopenhauerianĂ, filtratĂ Ăn viziunea teatralĂ a vieții, aceasta, aflatĂ de poet la Oxenstierna (totul, larg comentat de Tudor Vianu). De **ĂntĂlnirea** cu Goethe, mi se pĂruse cĂ sĂnt cel dintĂi sĂ pot vorbi, Ăn contextul dat. Cel dintĂi a-cesta — ĂntĂietatea — dĂ prestigiu sau, mĂ rog, prestanță unei descoperiri... Dar, iatĂ, spre umilirea mea secretĂ -- dar și spre norocul meu secret de a nu mĂ fi vĂzut public descoperĂnd Anierica dupĂ Columb — mi-a cĂzut Ăn minĂ, la timp, o veche broșurĂ (scoasĂ, fĂrĂ datĂ, de „Ramuri” la Craiova) **Mihail** (sic !) **Eminescu și Goethe**. Ăn acestĂ cĂrțulle, germanistul Ion SĂn-Giorgiu, printre alte Ănițative, mai mult sau mai puțin detectiviste (spre care, dealtfel, Ăndemna pe oricine ĂncearcĂ a reconstitui procesul de creație a unei mari opere poetice), urmĂrește și mĂsura Ăn care, **Ăn ansamblu, Divanul...** lui Goethe a pĂtruns Ăn lirica eminescianĂ. Așa fiind, firește, nu putea sĂ nu dea peste izbĂtoarea comunitate melodicĂ și de cugĂtare dintre poetul SuleikĂi și poetul **Glossei** „prĂvitorului ca la teatru”. Ar fi putut apropia respectivele versuri goetheene, pĂtrunse de o ĂnțeleaptĂ prețuire a prezentului („N-Ălunga ziua de astĂzi / altĂ zi s-Ăjungl din urmĂ; / decĂt azi, mai bun nu-l mĂine”), și de stihurile marii resemnĂri din **Cu mĂine zilele-ți adaugi**, pe care Vianu le socotea drept cele mai schopenhaueriene din toatĂ poezia lui Eminescu. La Schopenhauer,

prin Goethe !? Ceea ce ar fi necesitat, neĂndoios, și unele considerații asupra unui posibil Schopenhauer **avant la lettre** : Ăn gĂndirea, Ăn fond hedonicĂ, defel asprĂtĂ de pesimism, a lui, **Goethe**...

DificilĂ și complicatĂ aventurĂ, aventura izvoarelor. Ăn care e bine sĂ te avĂnți cu mare bĂgare de seamĂ. M-a ĂnvĂțat mĂnte pĂțania cu **Glossa**. IncĂt...

Am tresĂrit, ca Ăn urma unei treziri bruște, Ăn fața micului poem-confesiune al **Celor douĂ lumi**. Și nu știu ce nerĂbdĂtor resort asociativ și intuitiv mi-a dat ghes sĂ exclam „aici sĂnt **CĂrțile** lui Eminescu”. **CĂrțile** — precunoscutul poem, mai cu seamĂ celor cĂt de cĂt cunoscĂtori ai culturii și preocupĂrilor teatrale ale poetului nostru : „**Shakespeare, adesea te gĂndesc cu jale / prieten blind al sufletului meu...**”.

Reflex, ĂnsĂ, temĂtor desigur de o nouĂ cĂlcĂre Ăn strĂchini, am tras ĂndĂrĂt, ca melcul, coarneau, și pornirile asociative și revelațiile intuitiei și, mai ales, ghesul spre orice exclamație prĂpit sentențioasĂ. Ăn afara caracterului lor confesiv și de douĂ ori omagial — o datĂ, la adresa lui „William” (Shakespeare, firește), și, a doua oarĂ, la adresa iubitei (Lida, la Goethe ; fĂrĂ nume, la Eminescu) —, nimic nu pĂrea sĂ mĂ poatĂ Ăndritui, necum Ămpinge, sĂ le ĂlĂtur și, mai puțin, sĂ stabilesc o legĂturĂ de rudenie — și, ĂncĂ, de filiație — Ăntre ele. NouĂ versuri Ănchid, lapidar, la Goethe, și natura lui cosmicĂ și bipolarĂ (Thomas Mann), și nestinsa venerație cu care „privea” spre Shakespeare (**alter ego**-ul sĂu: Wilhelm Meister, și-l recunoștea drept naș), și adĂncul tĂlc al dragostei ce-l lega de Lida; și acea stĂruitor nĂzuitĂ „**hellsame Einheit**” — unitatea beneficĂ — realizatĂ din ĂngemĂnarea rațiunii cu afectivitarea; și prilejul de a medita asupra unor obscure „ore”, pe care poetul le socotea, dincolo de cei doi termeni ce i-au armonizat viața interioarĂ, determinante Ăn rotunjirea și afirmarea personalității sale creatoare. Eminescu, Ăn schimb, dimpotrivĂ, Ăși desfĂșoarĂ larg versurile, pe patru strofe octave. „Divinului brit” îi consacrĂ douĂ prime strofe și ĂncĂ douĂ versuri din a treia. Ăn timp ce Goethe, doar Ăn singur vers. Verbul îi e patetic Ăncins și Ănaripat, ĂncĂrcat de epitețe și orientat deopotrivĂ spre neprecupețita slĂvire și recunoștință („**cĂel tot ce simt... tot ție-ți mulțumesc**”), și spre justificarea, aș zice exegeticĂ, a admirației ce-i poartĂ. O strofĂ și douĂ versuri sĂnt Ănchinate, Ăn final, și iubitei. Goethe îi ĂnchinĂ tot un singur vers. Patosul trece aici, parcĂ pe nesimțite, Ăn opusul lui — Ăn tonalitate șĂgalnicĂ, madrigalescĂ. ParcĂ pe nesimțite, dar nu pe neașteptate.

Fiindcă, intră „cartea visurilor” (sau, cu o vocabulă des întilnită în primele sale scrieri, „cartea visărilor”, acestea nevoind să semnifice vagul actualelor reverii, ci ceea ce tot Eminescu prețuia cu deosebire la Shakespeare — fantazarea, fantasmele, lumea lui de imagini) și „cartea realității” (sau, mai la text, „cartea iubitei”), Eminescu notează, cu în treacăt, și coborîndu-și cuvîntul la o tonalitate a sobrietății discursive (ca într-o necesar lămuritoare paranteză de subsol), și „cartea” care-l ajută să dezlege „problema morții lumii”, locul lui Schopenhauer în înțelegerea, la rece, a vieții, așadar în trezirea și ieșirea din vis la realitate... Paranteză ușor insolită și amăruie, ca un avertisment moderator. De care însă poetul pare să țină seamă doar pentru a marca, în ostentativă opoziție cu ideea morții, elanul lui personal spre viață; elan pe care l-l susține realitatea vie a dragostei. Acel goetheean „miez al fericirii-întîme” (care, nu știu în ce măsură izbutește să tălmăcească „fericirea proximității” = Glück der nächsten Nähe din original) esențializează, cu timbrul unei constatări grav existențiale, spumegoasa dar cochet și ludic discreta desfățare cu care Eminescu desfidă, iubind și alături de iubită — de prezența ei, oricum și oricînd înțeleaptă — deopotrivă lecțiile irealităților shake-speareene și lecțiile sumbre ale „lumii” lui Schopenhauer. Poetul este invadat de acea „Ultilatio” (spinozistă) luată în deridere de maestrul pesimismului ca „extrem de naivă”; și, de pe acest prag, dă cu tifla „învățăturilor” lui, dar dă cu tifla și „genialele acvile a nordului” („...și decît tine, mai mult mă învață”).

Cu acest „maestru” în ale bucuriei de a trăi dincolo ori dincoace de bine și rău — de vis și de mizeria vieții imediate —, Eminescu încearcă, în fond, acea voluptate a „stării de grație” în care José Ortega y Gasset vedea scaldîndu-se în drăgostii și misticii, și care plasează pe om în afara lumii și în afară de sine: ex-tasis. Cel căzut în această „stare de grație” există simultan în două lumi, diferit dimensionate, dar întrepătrunzîndu-se: lumea pămînteană îi este doar un habitat aparent, adevărata viață petrecîndu-i-se într-o sferă locuită doar de el și de Dumnezeu — de iubită! —, și numai lor hărăzită; o sferă scutită de ponderabilitate și de amărăciuni.

Goethe a fost nu o dată încercat de această voluptate a stării de grație. Nu o dată el a împerecheat — nu numai pentru că limba îi îngăduia un întăritor joc de omonimie-sinonimie — viața cu dragostea (Leben-Lieben). Acum însă, în poemul celor două lumi, el a depășit sta-

rea de grație; dragostea lui nu este, aici, extatică, așadar smulsă din, cum am spune, contingent, liberă de frinele și ieșită din granițele lucidității; nu e

CĂRȚILE

Shakespeare! adesea te gîndesc cu jale,
Prieten blînd al sufletului meu;
Iavorul plin al cinturilor tale
Îmi sare-n gînd și le repet mereu.
Atît de crud ești tu, ș-atît de moale,
Puftună-i azi și li-au-i glasul tău;
Ca Dumnezeu te-arăți în mil de fețe
Și-nvășți ce-un ev nu poate să te-nvețe.

De-aș fi trăit cînd tu trăiai, pe tine
Te-aș fi 'nbit atît — cît te iubesc?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
— Destul că simt — tot ție-ți mulțumesc
Tu mi-ai deschis a ochilor lumina,
M-ai învățat ca lumea s-o citesc,
Greașd cu tine chiar, iubesc grajola:
B-aduc eu tine mi-este toată fala.

Cu tine da... Căci eu am trei iavori
Din care toată mintea mi-o aleg:
Cu-a ta amăgire, daice, lină, clară
A lumii visuri, eu ca flori le leg;
Mai am pe-un înțelept... cu-aceia jară
Problema morții lumii o dezleg;
Ș-apoi mai am cu totul pentru mine
Un alt maestru, care viu mă ține...

Dar despre-aceia, ah, nici vorbă nu e,
El e modest și totuși foarte mare.
Născut el, să doarmă ori să-mi spuie
Lu nebunii — tot înțelept îmi pare.
Și vezi, pe-acesta nu-l spun nimănuie,
Nici eu nu vrea să-l știe oriicare.

Căci eu știu că tu ești al-mă adormis-a brată
Și căci tu ești cel care mă ține în viață!

Fiică din volumul Eminescu, Poezii
[ediția bibliofilă], E.S.P.L.A., 1958.

pierdere-de-sine. Este ceva diferit sau ceva mai mult — un concentrat de beatitudine, calm și radios, care, ca o droj-

die fecundă, îi prinduște cugetul. **Leben** (dragostea) se împerechează acum — întregind cu un al treilea termen jocul de cuvinte — nu doar cu **Leben** (viața), ci și cu sensul activ al vieții — **Weben**. O unitate trinitară, de o semnificație vrednică de o mai îndelungă adăstare. Nu este însă locul; deocamdată. Deocamdată rețin un element substanțial deosebitor adăugându-se tuturor celor pînă acum venite, peste timpul zvicnet de apropiere, să-mi distanțeze versurile lui Goethe de **Cărțile** lui Eminescu. Ba, pe deasupra, acele versuri ale lui Goethe par să **inchidă**, ca între două coperti (Shakespeare și Lida), „cartea” sau, în orice caz, un ciclu al propriei sale „cărți” — ciclul reușitei sale în viață și în creație. Eminescu este încă în stadiul veleităților, al aspirațiilor. El **deschide**, își etalează „cărțile” — izvoarele din care își „culege” mintea.

Înțelesul imediat, comun, al lui „culege” trimite fie la o condiție de maturitate (roadele se culeg cînd sint coapte), fie la una de împrăștiere (culegerea fiind una cu stringerea, cu punerea la un loc a celor împrăștiat aflate). **Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu** cunoaște acest al doilea înțeles. Prima accepție îi scapă. Dar nici prima, nici a doua accepție nu prea se leagă de enunțul eminescian: „...**căci eu am trei Izvoară / din care toate mintea mi-o culeg**”. Fiindcă, e limpede, poetul nu-și recunoaște aici vîrsta unei maturități de judecată, de imaginație, de concepție care să-și fie sieși îndestulătoare, dimpotrivă. Iar o minte împrăștiată este o minte distrasă, rezistență la concentrare; și, dacă nu se refuză unei „adunări a minților”, nu-și poate aduna decît propriile-i minți... Eminescu este însă, aici, evident, setos să fructifice, pentru sine, „cărțile”, „învățăturile”. Judecata, **mintea altora**; el se află deliberat în proces de formare și își „culege” mintea cum tipograful **culege**. Își asimilează, prin urmare, propria-i minte unei cărți în devenire, precum asimilase mintea altora, înțelepciunea lor, unor „cărți” gata, de mult scrise și culese.

Accepția aceasta, luată din cîmpul zătăriei, al culegerii, o găsec pătrunzînd în vorbirea noastră mai mult sau mai puțin curentă, în anii de gazetărie ai lui Caragiale. În orice caz, cu un citat din Caragiale o consemnează vechiul **Dicționar al limbii române** al Academiei. Anii aceștia erau și anii de gazetărie ai lui Eminescu. Poetul a înobilat, așadar, metaforizîndu-l, un termen pe atunci oarecum nou, astăzi de strictă specialitate. Și nu e exclusă nici posibila contopire a acestei accepții cu aceea (de asemenea trecută în **Dicționarul limbii române** al Academiei) derivată din nemțescul **entnehmen**. O accepție, pentru E-

minescu, a profund cunoscător al limbii germane (a-i traduce pe Kant și Röttscher, hegelianul, nu-i o joacă), foarte la-ndemină: accepția extragerii, a înțelesului de smuls sau tras din ceva. În această accepție, a sorbi dintr-un izvor se extinde în a-l ab-sorbi, a-l trage cu totul în sine, a-l aduna, a-l **culege** în sine, pentru sine... „**Căci eu am trei Izvoară / din care toate mintea mi-o culeg**” dobindește astfel și un tilc neprevăzut formativ. Poetul se apropie de izvoarele „minții” sale, cum, în genere, te apropiei de ceva drag — cu sentimentul îmbogățirii, întregirii, cu conștiința unei identități latente, dacă nu chiar potențiale...

Umbul diletant prin coclauri lingvistice; dar nu într-o doară. O fac pentru că, mulțumită lor, m-am pomenit din nou — de astă dată, cu spiritul mai așezat — gîndind asupra elogiului poetic adus de Eminescu lui Shakespeare „Un elogiu (...) cum literatura noastră nu mai cunoaște un altul” (Tudor Vianu). Îl citesc însă din nou, cu ecoul lapidarului elogiue goethean vîjîindu-mi insistent în ureche: „**William f Stern der schönsten Höhe**” (William, astru al culmii celei mai frumoase — „stea-n prea clara înălțime”).

„**Tu mi-al deschis a ochilor lumină**” exclamă Eminescu întorcînd spre sine — în sine — vraja ce l-a eliberat dintr-o stare de orbire și care, într-un vers dintr-o variantă inițială se așternuse înspre afară — „**tu mi-al deschis a cerului lumină**” —, înspre imaginea cosmică a înălțimilor senine, acestea, eliberate de beznă, de enigmă....

Dar **lumina** este, în sistemul metaforic al lui Goethe, unul dintre cele mai obsesive, poate cel mai obsesiv, mai bogat, mai plurivalent, mai pluridirecționat dintre conceptele ce vin sub condeiuul său poetic. Mefistofel, acel geniu incitant, pus „ca diavol, să crezee”, se dedă, în una dintre „Epigramaticele” patronului său, unui răsfaț etimologic, în temeiul căruia, printre alte neașteptate extrageri de rădăcină lexicală, descoperă frumosului rădăcina etimologică, în **lumină** („...**Die Schönheit kommt vom Schein**”) — în lumină, care e, în același timp, strălucire, aparență, părere...

Firește, etimologia lui Mefisto ține de tezaurul lexical germanic; de un străfund de viziune populară „bine bătătorită” în limbă. „**Și tot ce un popor și-a strins din bișuială / cuvîne-se a fi lege în suflet și în cuget**” (Goethe: „Epigrammatisch“-Etymologie), conchide peremptoriu Mefisto, cu aerul său poznaș, pentru care, „dintre toate spiritele nega-

toare", și-a câștigat simpatia cerului faustic. Da ori nu poznă etimologică (așa cum poate fi și aceea prin care numele dat artei — **ars** — stă, după o misterioasă orindă genetică, geamăn, pe același trunchi cu numele dat zeului războiului — **Ares**), cert este că, la Goethe, frumosul este indeobște alergic la corporalitate, la **forma** (Gestalt) pe care latinii — latina — au pus-o la temelie lui. Aceasta, se vede, datorită, pe de o parte, concreteței, pe de altă parte, datorită caracterului și de suprafață și de opacitate pe care **formosus** le-ar presupune. Pentru Goethe, și acest frumos își arogă, însă, la urma urmelor, dreptul de a fi ceea ce se pretinde, în măsura în care este răspîditor de lumină ori este învăluit de o aură luminoasă. Poate, ba nu incupe îndoială, voi avea prilejul să mă opresc mai pe îndelete asupra acestui aspect al esteticii și — ca să nu supăr cumva pe Constantin Noica — al așa-zisei filosofii goetheene despre artă și viață. Pînă una-alta, să rămîn în cadrele elogiului adus lui Shakespeare. I-

maginea pe care Goethe și-o face despre „William“ este de trei ori superlativă: **stea** (citește: focar suprem de științiere, răspîditor de raze), **cea mai frumoasă** (citește: luminoasă întru toate, întru toate limpede și pură), **înălțime** (citește: cer, nemărginire, cosmos), și de trei ori îmbăiată în esențe și orbitoare și diafane. Stă în geniul poeziei lui Goethe economia maximă — dublată de o maximă claritate și precizie — a cuvintelor, pentru a exprima maximum de idei, impresii, direcții emotive. Greu și, de aceea pieziș, perifrastic traductibilă (ba, uneori, intraductibilă) este la el nu limba în care a scris, ci natura esențializantă a limbajului său. Ezitînd între „**cerul lumină**“ și „**a ochilor lumină**“ (deschisă lui de Shakespeare), Eminescu se află, vădit, în plin Goethe. Nu însă numai în Goethe cel din **Între cele două lumi** — ci, **pornind de aici**, în acel Goethe care-l va însoți în alegerea și-l va ajuta în justificarea alegerii a două dintre „cărțile“ lui capitale.

Aventura la izvoare continuă...

MARGINALII

Miracolul unei sărbătoriri

Asistam nu de mult, într-una dintre sălile de teatru bucureștene, la sărbătorirea unei mari artiste. Se adunaseră în jurul ei kolegele de generație, forurile administrative, cei care îi fuseseră aproape de-a lungul unor ani de activitate. Dar mai ales se adunase în jurul ei publicul, marele, fidelul prieten... Prietenul își asigurase din vreme sau sollicitase în ultimul moment un bilet de intrare, vociferase, implorase chiar, la casa de bilete, se rugase de personalul administrativ pentru „un loc în picioare sau oriunde, numai să fiu lângă ea“... Prietenul necunoscut, marele prieten cu chip proteic, cînd de bărbat, cînd de femeie, cînd de bătrîn, cînd de tînăr, adolescent sau copil, cumpărase cu bani numărați buchețele modeste de flori, așteptînd cu nerăbdare momentul în care să le azvirle în scenă — ca pe altarul unde bătrîna slujitoare oficiază.

El, publicul, mereu pasionatul, atît de fidelul și, paradoxal, atît de capriciosul mare prieten, are puteri de vrăjitor. Fil-

trul său magic e capabil să înfrumusețeze chipul unei octogenare, întinerind-o, mai abitir decît o sută de tratamente gериatrice sau savante operații estetice, bagheta sa de fermecător Merlin e în stare să transforme dintr-o dată în orator versat o femeie care întreaga sa viață n-a rostit decît texte scrise de alții; mare Cagliostro, transformă scrisori administrative în tulburătoare scrisori de dragoste, și personalități cunoscute pentru răceala lor, în școlari emotivi, sau mașiniștii teatrului, în poeți talentați. Ceea ce este de necrezut, însă, e că acest Mesmer fidel și tandru reușește să hipnotizeze în masă, obligînd tandru pe toată lumea să cînte „mulți ani trăiască“ sărbătoritei, nu violent, nu deșucheat, ci cu delicatețea cu care lacrimile discrete ale sărbătoritei acompaniază acest cînt vechi!

Să-i mulțumim marelui Vrăjitor fidel, care știe întotdeauna să iubească pe cine trebuie.

Mihai GÎRNIȚA